

Dokuz Eylül Üniversitesi
ve
Buca Belediyesi

2. ULUSLARARASI • 2nd. INTERNATIONAL
TARİH HISTORY
SEMPOZYUMU SYMPOSIUM
İZMİR October 16-18 2014
16-18 Ekim 2014

BİLDİRİLER KİTABI
PAPERS BOOK

First World War Centenary
100. Yılında

Birinci Dünya Savaşı

**DOKUZ EYLÜL UNIVERSITY
FACULTY OF LETTERS**

**II. INTERNATIONAL
HISTORY SYMPOSIUM**

**FIRST WORLD WAR
CENTENARY**

October 16-18, 2014

İzmir

SYMPOSIUM PAPERS BOOK

EDITORS

Prof.Dr. Mustafa DAŞ

Assoc.Prof. Türkmen TÖRELİ

İlker SEVER

Bülent KUCAK

Mehmet Şerif ERKEK

Yakup ÖZTÜRK

İzmir 2015

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
II. ULUSLARARASI TARİH SEMPOZYUMU
100. YILINDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

DOKUZ EYLUL UNIVERSITY
FACULTY OF LETTERS
II. INTERNATIONAL HISTORY SYMPOSIUM
FIRST WORLD WAR CENTENARY

Yayın No : 09.0700.0000.000/DR.010.795
ISBN: 978-975-441-445-5

1. Baskı

Bu kitap Dokuz Eylül Üniversitesi'nin katkılarıyla yayına hazırlanmıştır. Kitap, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından 16-18 Ekim 2014 tarihlerinde düzenlenen "100. Yılında Birinci Dünya Savaşı" adlı uluslararası sempozyumda sunulan bildirilerin tam metinlerinden oluşmaktadır. Sempozyuma sunulan bildiri önerileri uluslararası nitelikte hakem kurulu tarafından seçilmiştir. Kitabın tüm yayın hakları Dokuz Eylül Üniversitesi'ne aittir. Kitaptaki yazılardan kendi yazarları sorumludur.

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Mustafa DAŞ
Doç. Dr. Türkmen TÖRELİ
İlker SEVER
Bülent KUÇAK
Mehmet Şerif ERKEK
Yakup ÖZTÜRK

Kapak Resmi: 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı
Sempozyumu Afifi

Yönetim ve Yazışma Adresi : Dokuz Eylül Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Tınaztepe Yerleşkesi 35260 Buca - İZMİR / TÜRKİYE
Tel: 0(232) 301 79 03
Fax: 0(232) 453 90 93
E-posta: edebiyatfakultesi@deu.edu.tr

Basım Yeri : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası

Basım Tarihi : 17 Eylül 2015

Basım Adedi : 750

Basım Yeri Adresi : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası

DEÜ Tınaztepe Kampüsü 35390 Buca - İzmir
Tel : 0(232) 301 93 00 - Fax : 0(232) 301 93 13

Editörler

Prof.Dr. Mustafa DAŞ
Doç.Dr. Türkmen TÖRELİ
İlker SEVER
Bülent KUÇAK
Mehmet Şerif ERKEK
Yakup ÖZTÜRK

Sempozyum Onur Kurulu

Prof.Dr. Mehmet FÜZÜN
Levent PİRİŞTİNA
Dr. D. Zeynel BAKICI
Hasan KARABAĞ
Sibel UYAR
Olgun ATILA

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof.Dr. Mustafa DAŞ
Prof.Dr. Recai TEKOĞLU
Doç.Dr. Türkmen TÖRELİ
Yrd.Doç.Dr. Nuri ADIYEKE
Yrd.Doç.Dr. Füsün ÇOBAN DÖŞKAYA
Yrd.Doç.Dr. Kenan KIRKPINAR

Sempozyum Bilim Kurulu

Prof.Dr. Ahmet AKSİN
Prof.Dr. Cenk REYHAN
Prof.Dr. Erdoğan KESKİNKILIÇ
Prof.Dr. Erhan AFYONCU
Prof.Dr. Halil BAL
Prof.Dr. İbrahim YILMAZÇELİK
Prof.Dr. Kemal ARI
Prof.Dr. Mahir AYDIN
Prof.Dr. Mehmet Ali ÜNAL
Prof.Dr. Mehmet SEYİDANLIOĞLU
Prof.Dr. Mehmet TEMEL
Prof.Dr. Mesut ÇAPA
Prof.Dr. Mevlüt ÇELEBİ
Prof.Dr. Nedim İPEK
Prof.Dr. Sadık SARISAMAN
Prof.Dr. Temuçin Faik ERTAN
Prof.Dr. Ufuk GÜLSOY
Prof.Dr. Zafer TOPRAK
Prof.Dr. Zekeriya KURŞUN
Doç.Dr. Hasan MERT
Doç.Dr. Muhammet ERAT
Doç.Dr. Salih TUNÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü
Buca Belediye Başkanı
Selçuk Belediye Başkanı
Bayraklı Belediye Başkanı
Urla Belediye Başkanı
Bornova Belediye Başkanı

Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi

Fırat Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Fatih Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
Fırat Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Hacettepe Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Ege Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Aydın Kocatepe Üniversitesi
Anakara Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
Boğaziçi Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
Ege Üniversitesi
Onsekiz Mart Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Table of Contents

Açılış Konuşmaları

Opening Speeches

İlber ORTAYLI	19
Sedat LAÇINER.....	28
Kemal ARI.....	33

Bildiriler

Papers

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİNİN

I.DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ FAALİYETLERİ

(1919 Tarihli Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumi Raporuna göre)

Ahmet AKSİN.....	41
------------------	----

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN

MACAR BASINI ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

(*A világháború képes krónikája ve Szentesi Lap*)

Yasemin ALTAYLI.....	63
----------------------	----

HARB-İ UMUMİDEN MÜTAREKEYE

İTTİHATÇILIGIN DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Bahar ARSLAN	73
--------------------	----

SAVAŞ VƏ ƏDƏBİYYAT: ÇANAKKALA

Lütviyyə ASGERZADE.....	85
-------------------------	----

ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA

İLK ATEŞKES VE İLK İNSANİ İLİŞKİLER

Mithat ATABAY.....	101
--------------------	-----

OSMANLI DEVLETİ'NİN

I.DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ VE SONUÇLARI

Ergün AYBARS	111
--------------------	-----

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNDA

OSMANLI ORDUSU'NUN TERHİSİ PROJESİ

Hakan BACANLI.....	117
--------------------	-----

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA

DOĞU AFRİKA CEPHESİ

Yener BAYAR.....	171
------------------	-----

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANCILARINDAN KEMAL TAHİR VE ONUN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI YORUMU Danuta CHMIELOWSKA	335
YUNANİSTAN'DA ULUSAL BÖLÜNME VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞ Çiğdem KILIÇOĞLU CİHANGİR.....	347
KARAGÖZ MİZAH DERGİSİ SÜTUNLARINDA BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI Fevzi ÇAKMAK.....	361
2 NUMARALI VEFA YATA MAHSUS VUKUAT DEFTER KAYITLARINA GÖRE BAYINDIR İLÇESİNDEN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ASKERDE KALANLAR Necat ÇETİN.....	383
İ. DÜNYA SAVAŞI'NIN İZMİR VE ÇEVRESİNİN ÜRETİM VE DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ Filiz ÇOLAK	403
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMANYA'NIN OSMANLI DEVLETİ'NDEN BEKLENTİLERİ Mustafa ÇOLAK.....	433
BULGARIAN PRISONERS OF WAR AND PRISONERS OF WAR IN BULGARIA (1915-1918) LAW, PRACTICES AND EVERYDAY LIFE Snezhana DIMITROVA.....	441
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA İRAK CEPHESİ Sabit DUMAN.....	463
MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN ...VE ÇANAKKALE ÜÇLEMESİNDE TÜRK KADININ KAHRAMANLIKLARI Gökay DURMUŞ.....	475
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN MÜTAREKELERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ Temuçin Faik ERTAN.....	493
NATIONAL DELIRIUM. WAR PROPAGANDA IN HUNGARIAN THEATRES András GERO.....	509
THE MINORITY PROTECTION SYSTEM IN THE AFTERMATH OF WORLD WAR I Vassilios GRAMMATIKAS.....	539

EMBATTLED ANATOLIA: THE EVOLUTION OF GEORGII CHICHERIN'S VIEWS ON TURKEY DURING THE FIRST WORLD WAR Samuel J. HIRST.....	553
İ. DÜNYA SAVAŞI'NIN ÇIKIŞI VE İZMİR BASINI Nilgün Nurhan KARA.....	565
OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ: GOEBEN VE BRESLAU OLAYI İrmak KARABULUT.....	581
İNGİLTERE'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ERMENİ POLİTİKASI Kenan KIRKPINAR.....	605
THE GREAT WAR, AND ITS CONSEQUENCES FOR THE BALKAN COUNTRIES Adam KOSESKİ.....	615
GALIÇYA CEPHESİ'NDE 15. TÜRK KOLORDUSUNUN ETKİNLİĞİ ÜZERİNE Volkan MARTTİN.....	627
SİPERİN ARDINDAKİ ÇANAKKALE Hasan MERT.....	647
RUS KAFKAS ORDUSU VE SARIKAMIŞ HAREKÂTI Murat NALÇACI.....	663
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI Nuray ÖNDER.....	687
ABD'İN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINA SONRADAN MÜDAHİL OLMASININ ARKASINDA YATAN NEDEN(LER) NEDİR? Talha ÖVET.....	695
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞININ ULUSLARARASI İNSANİ BOYUTUNUN TARİH ŞUURU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ Murat ÖZTÜRK.....	723

**I.DÜNYA SAVAŞI'NDA BİR ESİR:
MUSTAFA SUPHI VE TEMSİL ETTİĞİ SİYASİ GÖRÜŞTE
JEAN JAURÈS'İN FİKİRLERİNİN ETKİSİ**
Necmiye Aşım PARLAKYILDIZ.....733

**ALMAS / ELMAS BEY:
I.DÜNYA SAVAŞI BAŞLARINDA
SUDAN İNGİLİZ KARARGÂHINDA
BİR TEŞKİLAT-I MAHSUSA AJANI**
Ü. Gülsüm POLAT.....749

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA
İTİLAFLAR VE İTTİFAK DEVLETLERİNİN
OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜZERİNDEKİ
ÇIKAR ÇATIŞMALARI:
TÜRK BAĞIMSIZLIĞINA GİDEN YOL**
Ergenekon SAVRUN.....759

**BİRİNCİ DÜNYA HARBİNİ KONU ALAN
ROMANLARDA HARP ZENGİNLERİ VE BUNLARIN
İTTİHAT VE TERAKKİ FIRKASIYLA İLİŞKİLENDİRİLMESİ**
Cafer ŞEN.....779

**SAVAŞIN ORTASINDAKİ ÇEK ORYANTALİST
BEDRICH-FRIEDRICH HROZNY**
Recai TEKOĞLU.....797

DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRK İÇ SİYASETİ ÜZERİNE ETKİLERİ
Türkmen TÖRELİ 807

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA
İNGİLTERE'DE SİYASAL ORTAM ve İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ**
Gülsüm TÛTÛNCÛ.....817

**ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİK AMAÇLI
İLK KÜRESEL YAPILANMA OLARAK
MİLLETLER CEMİYETİ SİSTEMİ:
MANDACILIK, AZINLIKLAR, VERSAY DÜZENİ, SİLAHSIZLANMA
ÜZERİNE İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMİN ANALİZİ VE BİLANÇOSU**
Mehmet Bülent ULUDAĞ - Haktan BİRSEL.....839

**I.DÜNYA SAVAŞI'NDA
SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIMSAL ÜRETİMDE
ZİRAAT TABURLARININ ROLÜ**
Ercan UYANIK - Mehmet AKKAYA.....849

I.DÜNYA SAVAŞI, OKURLAR, ÇEVİRİLER VE YANSIMALAR
Ahu Selin ERKUL YAĞCI.....865

**OSMANLI DEVLETİ'Nİ BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA TAŞIYAN
TARİHİ GELİŞMELERDE EMPERYALİST BASKININ ETKİLERİ**
Memet YETİŞGİN.....873

**ÇANAKKALE MUHAREBELERİNDE
TÜRK POLİS TEŞKİLATI'NIN KATILIMLARI
VE HİZMETLERİ**
İbrahim YILMAZÇELİK.....895

**SEMPOZYUMDAN KARELER
SYMPOSIUM PHOTOS.....935**

**AÇILIŞ KONUŞMALARARI
OPENING SPEECHES**

mütarekenin Fransızca karşılığıdır.¹ Türk Dil Kurumu'nun lügatinde ise ateşkes; “*savaşan iki kuvvetin karşılıklı olarak savaşı durdurması, bırakışma, mütareke*” şeklinde tanımlanmıştır.² Aynı sözlükte mütareke ise daha kısa bir şekilde sadece “*ateşkes, bırakışma*” olarak açıklanmıştır.³ Diğer yandan konuyu hukuksal bağlamda ele almak mümkün olduğundan bir de hukuk sözlüğüne bakmakta yarar vardır. Hukuk sözlüğünde mütareke, “*ateşkes; çarpışan kuvvetlerin savaşı bırakması*” şeklinde anlamlandırılırken; mütarekename ise “*savaşanlar arasında yapılan sulh anlaşması*” olarak tanımlanmıştır.⁴ Hem hukuk hem de sosyal bilimlerle ilgili terimleri derleyen bir başka sözlükte ise mütareke, “*harb eden ordular arasında savaşın durdurulması, bırakışma*” şeklinde açıklanmıştır.⁵ Yaygın olarak kullanılan Redhouse Türkçe-İngilizce sözlükte ateşkes; “*cease-fire, armistice, truce*” olarak açıklanırken, mütarekenin karşılığı olarak benzer şekilde; “*armistice, truce*” açıklamasına yer verilmiştir.⁶ Yine Redhouse'un İngilizce-Türkçe sözlüğünde armistice; mütareke ve ateşkes olarak açıklanmıştır. Truce ise daha geniş bir şekilde ifade edilmiş; “*ateşkes, mütareke, anlaşma; ara, fasıla*” olarak tanımlanmıştır.⁷

İngilizce Oxford sözlüğünde ise mütareke (armistice); “*belirli bir zaman için savaşın veya çatışmanın iki taraf açısından da sona erdirilmesi için imzalanan anlaşma*” olarak tanımlanmıştır.⁸

Bu çalışmada bütün mütarekelerin aynı niteliği taşımadığı tespiti yapılarak, mütareke, ateşkes ve silah bırakışması eş anlamlı, daha doğrusu birbirlerinin karşılığı olarak kullanılacaktır. Şöyle ki, mütarekeler süreli-süresiz olarak yapılabileceği gibi, eşit ve eşit olmayan koşullarda da imzalanabilir. Örneğin savaşan iki tarafın kutsal bir gün ya da ölü ve yaralıları toplamak için yapmış oldukları kısa süreli mütarekeler çok sıkça rastlanan bir ateşkes türü iken, Birinci Dünya Savaşı sonunda

¹ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, 1982, s. 904.

² **Türkçe Sözlük I**, A-J, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1992, s. 102.

³ **Türkçe Sözlük II**, K-Z, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1992, s. 1061.

⁴ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 1982, s.355

⁵ Şakir Altay, **Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ankara, 1983, s.327

⁶ **Redhouse Sözlüğü, Türkçe-İngilizce**, Sev Matbaacılık ve Yay., İstanbul, 2004, s.68; 629.

⁷ **Redhouse Sözlüğü, İngilizce-Türkçe**, Sev Matbaacılık ve Yay., İstanbul, 2000, s. 44; 1053.

⁸ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/armistice>, Erişim Tarihi:20.12.2014

imzalanan ve “*teslim olma/teslim alma*” şeklindeki mütarekeler de pek çok çatışmanın sonunu getirmiştir.

Çalışmanın kuramsal açıdan önemli bir ayağını mütarekeler oluştururken, bir diğer önemli konuda Birinci Dünya Savaşı'dır. 1914 yılının ortalarında Balkanlarda başlayan ve kısada sürede Ortadoğu ve Uzakdoğu'ya da sıçrayan Birinci Dünya Savaşı'nın asıl etkili olduğu ve kaderinin belirlendiği cepheler Avrupa cepheleri olmuştur. Özellikle ABD'nin Müttefik Devletler tarafında savaşa girmesiyle, çatışmaların seyri değişmiş ve 1918 yılının ikinci yarısında savaşın sonucu belli olmuştur. Eylül-Aralık ayları arasında Bulgaristan, Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan ve Almanya peş peşe teslim olma niteliği taşıyan mütarekeler imzalayarak savaştan çekilmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren dört mütareke, beş antlaşma bulunmaktadır. 1918 yılının ikinci yarısında imzalanan dört mütareke, 1919 ve 1920 yıllarında imzalanan beş barış antlaşmasına kaynaklık teşkil etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Sevr Antlaşması⁹ Mondros Mütarekesi'nin, Neulliy Antlaşması Selanik Mütarekesi'nin, Versailles Antlaşması Rethondes Mütarekesi'nin ruhuna uygun olarak imzalanırken, Saint Germain ve Trianon Antlaşmaları ise Villa Giusti ve Belgrat Mütarekelerinin etkisi altında hayata geçmişlerdir. Aslında Macaristan ile imzalanmış olan Trianon Antlaşması'nda 11 Kasım 1918'de imza edilen Belgrat Mütarekesi'nin de etkisi vardır.

Mütarekeler, mağlup devletlerin teslim olmalarına göre kronolojik bir sıra takip ederken, barış antlaşmalarının imzalanmaları, mütarekelerin uygulanma düzeyleri ve Müttefiklerin kendi aralarındaki görüş ayrılıklarını giderme sürecine göre 1919 yılında başlamış, 1920 yılına değin sarkmıştır.

İmzalanma tarihlerini baz alıp sırasıyla sayacak olursak, Selanik Mütarekesi (29 Eylül 1918), Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918), Villa Giusti Mütarekesi (3 Kasım 1918) ve Rethondes Mütarekesi (11 Kasım 1918) arasında karşılaştırmalı bir analiz yaparken, Türklerin, Türk kamuoyunun ve Türk tarihçilerinin en yakından tanıdığı Mondros Mütarekesi'nin merkeze alınması yararlı olacaktır.

⁹ Sevr Antlaşması'nın detayları için bkz. Nihat Erim, **Devleterarası Hukuku ve Siyasal Tarih Metinleri Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları**, Cilt I., Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1959, s.525-691.

A) Mütarekelerin Şekli Mukayesesi

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanmış olan mütarekeler, imzalanma tarihi, imzalayan kişi sayısı, madde sayısı ve muhteva açısından farklılıklar içermektedir. Ama mütarekeler öncelikle biçimsel, yani şekli açıdan incelenecektir.¹⁰

İmzalanma tarihlerine bakıldığında İtilaf Devletleri, bir başka deyişle savaşın galip tarafı mütarekelerde bir bütün olarak temsil edilirken, mağlup olan tarafta yer alan devletlerle tek tek mütareke imzalanması yoluna gidilmiştir. Daha açık bir ifadeyle bir tarafta Müttefiklerin tümü, diğer tarafta teslim olan, yenik olduğunu kabullenen bir İttifak Devleti yer almıştır. Mütarekeler mağlup olan devletin teslim olması ya da mütareke talebi sırasına göre imzalanmıştır. Bu açıdan bakıldığında teslim anlamı taşıyan bir mütarekeyi ilk imzalayan devlet Bulgaristan olmuştur. Bulgaristan mütareke görüşmelerine başlarken, müttefiklerinin görüşünü bile almaya gerek duymamış ve hatta haber bile vermemiştir.¹¹ Bu açıdan bakıldığında Bulgaristan'ın müttefiklerinin bilgisi dışında ateşkese yönelmesi, hatta teslim olması bu ülkenin İttifak Devletleri grubundan kopması anlamı da taşımaktadır. Daha genel bir ifadeyle İtalya'nın daha savaşın başlarında taraf değiştirmesiyle başlayan güç kaybı, savaşın hemen sonunda Üçlü İttifak'ın dağılmasına kadar uzanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin mütarekeye yönelmesinde Bulgaristan'ın teslim olmasının büyük etkisi olmuştur. Şöyle ki, Bulgaristan'ın yenilgiyi kesin olarak kabul etmesi, İtilaf Devletleri'ne önce Avusturya-Macaristan'a, sonra da Avusturya-Macaristan toprakları üzerinden Almanya'ya doğru ikinci bir saldırı yolu açmıştır. Yine Bulgarların çekilmesiyle Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki bağ da kesilmiş oluyordu.¹² Osmanlı Devleti'ni 3 Kasım 1918'de Villa Giusti Mütarekesi'ni imzalayan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu izlemiştir.¹³ Bulgaristan'dan sonra, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan'ın da ateşkes anlaşmaları imzalayarak savaştan çekilmeleri, Almanların durumunu tümüyle umutsuz hale getirmiştir.¹⁴ Sonunda Almanya da 11

¹⁰ Mütarekelerin uygulanması da son derece önemli bir konu olmakla birlikte, bu bildirinin kapsamında değildir.

¹¹ **Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Bşk. Harb Tarihi Dairesi Resmi Yay., Ankara, 1962, s. 23.

¹² Vladimir Potyemkin ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, (Çev. Atilla Tokatlı), III. Cilt, May Yay., İstanbul, 1979, s. 30.

¹³ Söz konusu mütareke bazı kaynaklarda imzalandığı bölgeden dolayı Padova Mütarekesi olarak da anılmaktadır. **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, s. 37.

¹⁴ **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, s. 37.

Kasım 1918'de imzaladığı Rethondes Mütarekesi ile savaştan çekilmiştir. Ancak bu çalışmanın kapsamında olmamakla birlikte, 13 Kasım 1918'de imzalanan Belgrat Mütarekesi'nden de bahsetmekte yarar vardır. Savaşın sona erdiği günlerde, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ortadan kalktığından hareket eden ve 1 Kasım 1928'de bir hükümet kurmuş olan Macarlar, ayrı bir mütareke imzalamaya yönelmişlerdir. Bu mütareke Macar Hükümeti adına Bela Linder ile Fransız General Henry ve Sırp Voyvodası Miçiç arasında imza edilmiştir.¹⁵

Mütarekelerin imzalanma zamanı kadar, imzalandıkları yerler de incelenmeye değerdir. Bulgaristan ile Yunanistan sınırları içinde olan Selanik'te, Osmanlı Devleti ile de yine Yunanistan'a ait bir ada sayılan Limni'deki Mondros Limanı'nda, Agamemnon Zırhlısı'nda mütareke imzalanmıştır.¹⁶ Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile mütarekenin imzalandığı Villa Giusti İtalya sınırları içinde, Padova'da bir villa iken,¹⁷ Almanya ile mütarekenin imzalandığı Rethondes, Paris'in Kuzeydoğusundaki Compiègne ormanında bir gardır. Mütareke de bu garda bulunan bir vagonda imzalanmıştır.¹⁸ Dolayısıyla bu mütareke "Armistice of Compiègne" olarak da bilinmektedir. Mütarekelerin imzalandığı coğrafyalar ve bu coğrafyalardaki mekanlar incelendiğinde ilginç bir durum söz konusudur. Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile Yunan topraklarında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile İtalya'da ve Almanya ile de Fransız sınırları içinde mütareke imzalanmasının rastlantı olarak değerlendirilmemesi gerekir. Mütarekelerin, teslim olan devletlere dayatılan koşulları uygulayacak devletlerin topraklarında imza edildiği şeklinde bir yorum yapılabilir. Gerçekten de Bulgaristan ve Osmanlı Devleti ile imzalanan mütarekeleri hayata geçirmek için Yunanistan'ın memur edildiği düşünülürse, İtalya'nın Avusturya-Macaristan'ı, Fransa'nın da Almanya'yı denetlemek ya da denetim altında bulundurmaktan ciddi çıkarları olduğu gerçeğine ulaşmak mümkündür.

¹⁵ **Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, 25.

¹⁶ Fahri Belen, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1983, s. 10; Tevfik Bıyıkhoğlu, **Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962, s. 32.

¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Villa_Giusti, Erişim tarihi, 25.12.2014.

¹⁸ http://www.aycocklaw.com/files/29_WIKI_Armistice_With_Germany.pdf, Erişim Tarihi, 25.12.2014.

Mütarekeler arasında imzalayan kişi sayısı açısından da farklılıklar bulunmaktadır. Şöyle ki; Selanik Mütarekesi'nde bir İtilaf Devleti (Fransız) temsilcisinin, iki Bulgar temsilcisinin imzası bulunurken,¹⁹ Mondros Mütarekesi'ni İtilaf Devletleri adına bir kişi (İngiliz), Osmanlı Devleti adına üç kişi imzalamıştır.²⁰ Villa Giusti Mütarekesi'nde İtilaf Devletlerini temsilen yedi kişinin (İtalyan), Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun da yedi temsilcisinin imzası yer almıştır.²¹ Rethondes Mütarekesinde ise toplam altı imza vardır. Bunların ikisi İtilaf Devletlerine (biri Fransız, diğer İngiliz), dördü Almanya'nın temsilcilerine aittir.²² Diğer mütarekelerde İtilaf Devletlerinden sadece bir devletin temsilcisi tüm müttefikler adına bulunup, imza atarken, Almanya ile imzalanan mütarekede İngiliz ve Fransız yetkililerin bulunması, bu devlete gösterilen negatif hassasiyetin bir sonucu olsa gerektir.

Mütarekelerde yer alan madde sayısı da farklılık arz etmektedir. Sırasıyla belirtecek olursak Selanik Mütarekesinde yedisi açık, dördü gizli olmak üzere 11 madde bulunurken, Mondros Mütarekesi 25, Villa Giusti Mütarekesi 19 ve Rethondes Mütarekesi 34 maddeden oluşmaktadır. Mütarekelerin bölümlere ayrılıp ayrılmadığı konusunda bir değerlendirme yapacak olursak, Osmanlı Devleti ile imzalanan Mondros Mütarekesi, bir bütün olarak 25 maddeden oluşurken,²³ Bulgaristan ile imzalanan Selanik Mütarekesi'nde açık ve gizli hükümler olmak üzere gayri resmi de olsa iki ana bölüm bulunmaktadır.²⁴ Villa Giusti ise sekiz askeri, 11'de denizlerle ilgili hususlar olmak üzere iki ana bölüm ve 19

¹⁹ Fransız temsilci: Gen. Franchet D'Esperey, Bulgar temsilciler: Andre Liaptchew ile Gen. Loukoff'dur. "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", *The American Journal of International Law*, Vol. 13, No. 4, Supplement: Official Documents (Oct 1919), s. 403.

²⁰ İngilizler adına Oramiral Sir Somerset Arthur Gough Calthorpe, Osmanlı Devleti adına Türk Donanma Bakanı Rauf Bey, Türk Dışişleri Bakanı Reşat Hikmet, Türk Genkurmayından Yarbay Sadullah Bey imzalamışlardır. Ali Fuad Türkgeldi, **Görüp İştiklerim**, II. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1951, s. 155, Seha L. Meray-Osman Olcay, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1977, s. 1.

²¹ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", *The American Journal of International Law*, Vol. 13, No. 2, Supplement: Official Documents (Apr., 1919), s. 83-84.

²² Alman temsilciler, Erzberger, Oberndorff, Winterfeldt ve Vanselow, İngiliz ve Fransız temsilciler ise Amiral R. E. Wemyss ile F. Foch'dur. "Conditions of an Armistice with Germany", *American Society of International Law*, Vol. 13, No. 2, Supplement: Official Documents (Apr., 1919), s. 104.

²³ Meray- Olcay, a.g.e., s. 1-5.

²⁴ "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 402-404.

maddeden müteşekkil bir mütarekedir.²⁵ Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan mütarekeler açısından kuşkusuz en kapsamlı olanı Almanya ile imzalanan Rethondes Mütarekesi'dir. Toplam 34 madde bulunan Rethondes Mütarekesi, Batı Cephesi ile ilgili koşullar, Almanya'nın Doğu sınırlarını ilgilendiren hususlar, Doğu Afrika, Genel koşullar ve Mütarekenin süresi olmak üzere altı bölüme ayrılmıştır.²⁶

Mütarekelerin yürürlüğe girmesi ve uygulanma süreleri açısından da bazı farklı durumlar söz konusudur. Selanik Mütarekesi'nde yürürlük ve geçerlilik süreleriyle ilgili herhangi bir hüküm bulunmazken, Mondros Mütarekesi'nin 25. Maddesinde ateşkesin 1918 yılının Ekim ayının 31. gününde yerel saatle öğleden itibaren Müttefiklerle Osmanlı Hükümeti arasındaki çatışmaların sona ereceğine dair bir koşul yer almaktadır.²⁷ Villa Giusti Mütarekesinin 1. Maddesi ise "Kara, deniz ve hava çatışmalarının derhal sona erdirilmesi" şeklindedir.²⁸ Sürelerle ilgili en detaylı mütareke Rethondes Mütarekesi'dir. Şöyle ki, mütarekenin 1. Maddesinde "kara ve hava çatışmalarının mütarekenin imza edilmesini takip eden altı saat içinde sona erdirilmesi" biçimde bir koşul bulunurken, 34. Maddede "Mütarekenin süresi, uzatma opsiyonları saklı kalmakla birlikte 36 gün olacaktır" şeklinde bir ibare yer almaktadır.²⁹ Mütarekelerin imzalanma sıraları göz önünde tutulduğunda hem tasnif hem de süreler açısından en açıklayıcı mütarekenin Almanya ile imzalanan Rethondes Mütarekesi olduğu görülmektedir. Bu durumun İtilaf Devletleri'nin, Almanya'ya gösterdikleri ayrı önemden dolayı, hem hüküm hem de süre açısından daha kapsamlı bir mütareke imzalamayı tercih etmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

B) Mütarekelerin İçerik Açısından İncelenmesi

Fiziki görünüm açısından yapılan bu karşılaştırmalar sonrasında içerik analizine geçebiliriz. Yukarıda da bahsedildiği gibi içerik konusunda yol haritasını, daha doğrusu ana başlıkları Mondros Mütarekesi oluşturacaktır.

²⁵ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 80-83.

²⁶ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 97-104.

²⁷ Meray- Olcay, a.g.e., s. 5.

²⁸ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 80.

²⁹ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 97, 103.

Öncelikle mütarekelerin asıl amacının silah bırakışmasını sağlamak ve asıl barış antlaşması için zemin hazırlamak olduğundan hareketle askerlik, daha doğrusu orduların durumlarıyla ilgili hükümlere değinmekte yarar vardır. Mondros Mütarekesinin 5. Maddesine göre; sınırların denetlenmesi ve iç düzenin korunması için gerekli olan birlikler dışında Türk ordusunun derhal terhis edilmesine dair bir koşul bulunurken, 16. Maddede Hicaz, Asir, Yemen, Suriye ve Irak'taki; 17. Maddede ise Trablus ve Bingazi'deki Türk askerlerinin en yakın Müttefik komutanlığına teslim olmaları konusu düzenlenmiştir.³⁰ Selanik Mütarekesi'nin 2. Maddesinde de benzer şekilde demiryollarını koruyacak bir tümen ve Bulgaristan'ın Doğu sınırı ile Dobruca'yı muhafaza edecek, her biri 16 taburdan 3 tümen ve 4 süvari alayı dışında tüm Bulgar ordusunun terhisine dair bir koşul bulunmaktadır.³¹ Villa Giusti Mütarekesinin 2. Maddesi Avusturya-Macaristan ordusunun terhisini düzenlerken,³² Alman ordusunun terhisini tek bir maddede özel olarak değil de, pek çok maddeye serpiştirilmiş şekilde, tahliye ve geri çekilme konularında işlenmiştir.³³

Yine askeri bir konu olan boşaltılacak yerlerle ilgili hükümler bütün mütarekelerde son derece detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Mondros Mütarekesinin 11. Maddesinde Türk birliklerinin Kuzey-Batı İran'dan çekilmesi öngörülürken, aynı maddede daha önce kısmen boşaltılmış olan Kafkasya-Ötesi'ndeki birliklerin geri çekilmesi ise Müttefiklerinin durumu incelemesi sonrasına bırakılmıştır.³⁴ Selanik Mütarekesi'nin 1. Maddesinde Bulgar işgali altında bulunan Yunan ve Sırp topraklarının derhal tahliyesi düzenlenmiştir.³⁵ Villa Giusti Mütarekesi'nde ise tahliye konusu diğer mütarekeye göre daha geniş ele alınmıştır. 2. Maddede Avusturya-Macaristan ordularının Kuzey Denizi'nden İsviçre'ye kadar uzanan bölgeyi boşaltmaları istenirken, 3. Maddede Avusturya-Macaristan birliklerinin, savaşın başından itibaren işgal edilen tüm bölgelerden geri çekilmesi öngörülmüştür. Aynı mütarekenin denizlerle ilgili bölümünün 7. Maddesinde ise Avusturya-Macaristan'ın kendi ulusal toprakları dışında kalan ve zapt ettiği tüm

İtalyan sahilinden geri çekilmesi ve limanları boşaltması koşulu getirilmiştir.³⁶

Askerlerin geri çekilmesi konusunda en detaylı mütareke kuşkusuz Rethondes Mütarekesi'dir. Öyle ki; 2. Maddede Alman birliklerinin mütarekeyi takip eden 15 gün içerisinde işgal ettiği Belçika, Fransa ve Lüksemburg ile Alsas-Loren'i boşaltmaları öngörülürken, zamanında çekilmeyen Alman askerlerine esir muamelesi yapılacağı belirtilmiştir. 5. Madde de ise Alman kuvvetlerinin Ren Nehrinin sol şeridindeki bölgelerin tahliyesine dair bir koşul bulunmaktadır. Yukarıda yer alan Batı Cephesine dair düzenlemelerin yanı sıra Doğu'daki tahliyelerle ilgili hükümler de bulunmaktadır. 12. Maddede Avusturya-Macaristan, Romanya ve Türkiye'deki Alman birliklerinin geri çekilmesi düzenlenirken, aynı maddede Rusya'daki kuvvetlerin de Alman sınırlarına dönmesi koşulu getirilmiştir.³⁷

Askerlerin geri çekilmesiyle ilgili hükümler incelendiğinde, savaş süresince hangi devletin daha fazla işgal hareketine giriştiği ve kendi toprakları dışında askeri harekâtlara katıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle askeri tahliye ile ilgili en kapsamlı hükümlerin Almanya'nın imzaladığı Rethondes Mütarekesi'nde bulunması bir rastlantı değildir.

Geri çekilmenin bir anlamda karşısı sayılabilecek olan işgaller de mütarekelerin hemen hepsinde düzenlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin imzaladığı Mondros Mütarekesi'nin 7. Maddesi son derece somut bir şekilde işgal hükmü içermektedir. Buna göre Müttefikler, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahip olacaklardı. Yine 15. Maddede Batum ve Bakü'nün işgaliyle ilgili koşullar bulunmaktadır. Mondros Mütarekesi'nde İtilaf Devletlerine işgal olanağı sağlayan bir başka madde 24. Maddedir.³⁸ Buna göre Vilayet-i Sitte'de bir karışıklık çıkarsa Müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutacaklardır.³⁹ Bilindiği gibi İtilaf Devletleri bu maddeyle örtülü bir şekilde Ermenilere toprak vaat etmektedirler.

³⁰ Meray- Olcay, a.g.e., s. 2-3.

³¹ "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 402.

³² "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 80.

³³ Madde 4, 5, 6, 7, 9, 21 ve 22, "Conditions of an Armistice with Germany", s. 97-99.

³⁴ Meray- Olcay, a.g.e., s. 2.

³⁵ "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 402.

³⁶ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 80-81.

³⁷ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 97, 98, 100.

³⁸ Meray- Olcay, a.g.e., s. 2.

³⁹ Bu maddede yer alan "Vilayet-i Sitte" ifadesi, İngilizce metinde "The six Armenian vilayets", Fransızca metinde ise "Les six vilayet Arméniens" şeklinde yer almaktadır. Bkz. "Mudros Agreement: Armistice With Turkey (October 30, 1918)", *German History in Documents and Images*, Vol. 6, Weimar Germany, 1918/1919-1933, s. 3.

Ancak işgalle ilgili hükümler diğer mütarekelerde de bulunmaktadır. Hem de Mondros Mütarekesi'nin benzeri bir şekilde... Selanik Mütarekesi'nin gizlilik taşıyan 2. Maddesine göre, Bulgar toprakları içindeki stratejik noktaların bazıları Müttefikler tarafından işgal edilecektir. Bu işgal geçici ve tümüyle garantörlük şeklinde olacaktır.⁴⁰ Villa Giusti Mütarekesinin 4. Maddesine göre ise Müttefik orduları, Avusturya Macaristan'daki stratejik noktaları, askeri operasyon düzenlemek veya yerel düzeni sağlamak için gerekli gördükleri takdirde işgal edeceklerdir.⁴¹ Rethondes Mütarekesi'nde ise işgallerle ilgili hükümler çeşitli maddeler arasına dağıtılmış bir şekilde düzenlenmiştir.⁴²

Bütün mütarekelerde esirlerle ilgili olarak çeşitli hükümlerin bulunması en çarpıcı ortak yanlardan biridir. Esirlerle ilgili düzenlemeler doğal olarak iki türdür. Bir yandan mağlup devletlerin elinde esir durumda olan müttefik askerleriyle ilgili düzenlemeler yapılırken, diğer yandan da Müttefiklere esir düşmüş olan Osmanlı, Bulgar, Alman, Avusturyalı ve Macar askerlerle ilgili koşullar getirilmiştir. Örneğin Mondros Mütarekesi'nin 4. Maddesine göre Müttefik savaş esirleri ile gözaltındaki ya da esir Ermenilerin tümünün İstanbul'da toplanarak hiçbir koşula bağlı olmaksızın Müttefiklere teslim edileceklerdir.⁴³

Selanik Mütarekesi'nde buna benzer bir hüküm bulunmazken, Villa Giusti Mütarekesi'nin Askeri Hükümler bölümünün 7. Maddesi Müttefik esirlerin durumuyla ilgilidir. Buna göre Müttefik savaş esirleri ve gözaltında olanlar ile evlerinden tahliye edilen tüm sivil nüfus, mütekabiliyet olmaksızın derhal serbest bırakılacaktır.⁴⁴ Benzer bir hüküm denizlerle ilgili bölümün 11. Maddesinde de yer almaktadır. Bu madde "Avusturya-Macaristan'ın elinde tuttuğu Müttefik ve Birleşik Kuvvetler donanması veya ticari filosu mensubu tüm denizciler mütekabiliyet olmaksızın iade edilecektir" şeklinde düzenlenmiştir.⁴⁵ Almanya ile imzalanmış olan Rethondes Mütarekesi'nin 10. Maddesi savaş esirleriyle ilgilidir. Buna göre Müttefik ve ABD savaş esirleri mütekabiliyet aranmaksızın derhal serbest bırakılacaktır. Aynı mütarekenin 18. Maddesi ise sivillerin iadesiyle ilgilidir. Buna göre

⁴⁰ "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 403.

⁴¹ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 81.

⁴² "Conditions of an Armistice with Germany" s. 97-98.

⁴³ Meray- Olcay, a.g.e., s. 2.

⁴⁴ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 81-82.

⁴⁵ "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s. 83.

Müttefik ve ABD vatandaşı olan rehine, sanık ve hükümlüler de tek taraflı olarak iade edilecektir.⁴⁶

Mütarekelerde Müttefiklerin elinde bulunan esirlerle ilgili hükümler de mevcuttur. Mondros Mütarekesinin 22. Maddesi Müttefiklerin elindeki Türk esirlerle ilgili koşulları kapsarken, Türk esirlerin Müttefik Devletlerin elinde kalmasını öngörmüştür.⁴⁷ Selanik Mütarekesine göre Üsküp'ün batısında bulunan Bulgar birlikleri silahlarını bırakacaklar ve bir sonraki emre kadar savaş esiri sayılacaklardır.⁴⁸ 6. Maddede ise Doğu'daki Bulgar savaş esirlerinin barış antlaşmasının imzalanmasına kadar Müttefiklerin elinde kalacağını öngörmüştür.⁴⁹

Villa Giusti Mütarekesi'nde Müttefiklerin elindeki Avusturyalı ve Macar esirlerle ilgili somut bir hüküm bulunmazken, Rethondes Mütarekesinin 10. Maddesinde Müttefiklerin ve ABD'nin uygun gördüğü Alman esirlerini serbest bırakacağı maddesi bulunmaktadır. Aynı maddede, esir değişimi konusunda daha önce yapılmış anlaşmaların geçersiz olduğu, sadece Hollanda ve İsviçre'deki Alman esirlerinin iadesinin önceden kararlaştırıldığı gibi devam edeceği vurgusu yapılmıştır.⁵⁰ Ayrıca, Alman esirlerinin iadesi konusunun nasıl gerçekleşeceğinin barış antlaşmasının ana hatlarının belirlenmesi sonrasında karara bağlanacağı açıklanmıştır. Esirlerle ilgili hükümler hakkında genel bir değerlendirme yapacak olursak; İtilaf Devletlerinin kendi ellerinde olan esirleri iade etmeyi bazı özel koşullar getirerek sonraki bir zamana, daha doğrusu barışın imzalanması sonrasında bırakırken, İttifak Devletlerinin elinde bulunan kendi yurttaşı olan esirlerin derhal ve kayıtsız-şartsız serbest bırakılmasını öngörmüşlerdir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan bütün mütarekelerde demiryollarının, limanların ve haberleşme araçlarının denetimine dair hükümler bulunmaktadır. Bu anlamda, Mütarekeler ciddi sınırlamalar getirirken, aynı zamanda ileri düzeyde ekonomik kısıtlamaları da yoğun olarak içermektedir. Bir diğer nokta da mağlup devletlerin birbirleriyle olan diplomatik ilişkileridir. Mondros Mütarekesinin 19. Maddesinde, denizci, asker ve sivil bütün Almanların ve Avusturyalıların bir ay içerisinde Osmanlı ülkesinden çıkarılması; uzak bölgelerdekilerin de olabildiğince erken bir tarihte çıkarılması hükmünün yanı sıra yine aynı

⁴⁶ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 99-100.

⁴⁷ Meray- Olcay, a.g.e., s. 4.

⁴⁸ 5. Madde. "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 403.

⁴⁹ "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 403.

⁵⁰ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 99-100.

mütarekenin 23. Maddesinde Osmanlı Devleti'ne, merkezi hükümetlerle olan bütün ilişkilerini kesmesi zorunluluğu getirilmiştir.⁵¹

Benzer bir şekilde Bulgaristan ile imzalanan Selanik Mütarekesi'nin açık kısmındaki 7. Maddesine göre, Almanya ve Avusturya birlikleri ve askeri örgütleri dört hafta içinde Bulgaristan'dan çekilecektir. Yine aynı maddeye göre, merkezi hükümetlerin diplomatik temsilcileri ve vatandaşları da bu süre içinde geri çekilecektir. Yine aynı mütarekenin gizli hükümler bölümündeki 3. Maddesine göre, ihtiyaç halinde Bulgaristan'ın eski müttefikleriyle her türlü ilişkisinin tamamen kesilmesi istenebilecektir.⁵²

Villa Giusti Mütarekesinde ise Alman kuvvetlerinin İtalya ve Balkanlar ile tüm Avusturya-Macaristan topraklarından on beş gün içerisinde tahliyesi ön görülmüştür.

Yukarıdaki diplomatik bağlamdaki hükümlerin merkezinde olan devlet Almanya'dır. İtilaf Devletleri Almanya'nın savaş sırasındaki müttefikleriyle olan ilişkilerini kesmeye ayrı bir özen göstermiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan dört mütareke incelendiğinde, Mondros Mütarekesi'nin Kafkaslar ve Orta Doğu'yla ilgili bazı hükümleri barındırdığı, buna karşılık neredeyse hiçbir devletin adının geçmediği söylenebilir. Mondros'tan önce imzalanmış olan Selanik Mütarekesi'nin ise genelde İtilaf Devletleri ile olan ilişkileri kapsadığı, özeldde ise Yunan ve Sırp topraklarının güvence altına alınmasını amaçladığı görülmektedir.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun imzaladığı ve iki bölümden oluşan Villa Giusti Mütarekesi, yine Müttefiklerin tümünün çıkarlarını koruyacak şekilde düzenlenirken, bir yandan da İtalya'yı ve Balkan ülkelerine karşı Avusturya-Macaristan'ı güçsüzleştirmek üzerine kurulmuştur. Daha önce de vurgulandığı gibi mütarekeler arasında en kapsamlısı altı başlık halinde düzenlenen Rethondes Mütarekesi'dir. Almanya'yı batıda, doğuda ve doğu Afrika'da tümüyle etkisizleştirme amacı güden bu mütarekede diğer mütarekelerde bulunmayan pek çok hüküm yer almıştır. Örneğin, 15. Maddede Bükreş ve Brest-Litovsk Antlaşmaları ile diğer ek antlaşmaların geçersiz kılınmasına dair bir koşul getirilmiştir.⁵³ Brest-Litovsk'un sadece Almanya açısından mı yoksa tüm merkezi hükümetler açısından mı geçersiz olduğu muğlaktır. Yine Villa Giusti ve Rethondes Mütarekelerinde İtilaf Devletlerinin yanı sıra

⁵¹ Meray- Olcay, a.g.e., s. 4.

⁵² "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", s. 403-404.

⁵³ "Conditions of an Armistice with Germany", s. 100.

ABD'yi ilgilendiren hükümlere de yer verilmiştir.⁵⁴ Mondros ve Selanik Mütarekelerinde ABD'den açıkça bahsedilmemesi savaş hukukuna ve savaşın genel gidişatına uygun bir yaklaşımdır. Zira ABD, Almanya ve Avusturya-Macaristan'la resmen ve fiilen savaşan bir ülke konumundadır.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan mütarekelerin hepsi savaşı hangi tarafın kazandığını ve hangi tarafın kaybettiğini tartışılmaz bir şekilde ortaya koyan teslim olma/alma sözleşmeleri niteliği taşımaktadır. Daha önce de vurgulandığı gibi Mütarekeleri İtilaf Devletleri adına kim imzalarsa imzalasın tüm Müttefikleri bağlayacak bir şekilde akdedilmiştir. Buradaki ayrıntı İtilaf Devletleri'nin tümü adına imzalanan Mütarekelerin uygulayıcılarının farklı devletler olduğudur. Örneğin Almanya ile imzalanan mütarekeyi asıl olarak Fransa, Avusturya-Macaristan ile imzalanan mütarekeyi İtalya hayata geçirecekken, Bulgaristan ile imzalanan Selanik Mütarekesinin uygulayıcılarının Sırp ve Yunanlar olduğu görülmüştür. Burada Mondros Mütarekesi için ayrı bir parantez açmakta yarar vardır. Mondros Mütarekesi'nin hükümlerine bakıldığında Araplar ya da Ermeniler uygulayacak gibi görünse de, imzalanma yeri ve sonraki gelişmeler dikkate alındığında temel görevin Yunanistan'a verildiği görülmektedir.

Mütarekeler kronolojik olarak sıralandığında aynı zamanda basitten daha sistematige ve detaya doğru bir gidişin olduğu görülür. Hepsinde askeri tahliyeler, yaptırım içeren işgaller, eşit olmayan esir değiş tokuşu ve askeri, siyasi ve iktisadi sınırlamalar bulunmaktadır. Ama en hafiften ağıra doğru bir değerlendirme yapılacak olursa, Bulgaristan ile imzalanan Selanik Mütarekesi'nin en hafif, Almanya ile imzalanan Rethondes Mütarekesi'nin en ağır koşulları içeren ateşkes anlaşmaları olduğu söylenebilir. Yine mütarekelerin hükümleri dikkatle incelendiğinde daha sonra imzalanacak olan barış antlaşmalarının niteliği hakkında ipuçları yakalamak mümkündür. Özellikle 1919 ve 1920 yılları içinde imzalanacak olan Versailles, Saint Germain, Neuilly ve Servet Antlaşmalarında yer alan ağır askeri, siyasi ve iktisadi hükümler, mütarekeleri doğru değerlendiren çevreler açısından şartııcı olmamalıdır.

⁵⁴ Rethondes 10. Madde; "Conditions of an Armistice with Germany", s. 99-100; Villa Gusti 2. Madde, "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", s.80.

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan dört mütareke ve beş antlaşmanın Türklerle ilgili olan bölümleri dirençle karşılanmıştır. Bu siyasi belgeleri, Avrupa'daki dengeler, sömürgecilik ve Doğu sorunu açısından büyük bir projenin parçaları olarak değerlendirecek olursak, Osmanlı coğrafyası ile ilgili bölümünün Müttefik Devletler için hayal kırıklığıyla sonuçlandığını söylemek hiç de abartılı bir yorum değildir. Mondros'a karşı gösterilen direniş Sevr'in ölü doğmasına yol açmış ve Orta Doğu cephelerinde ve Anadolu'da savaş fiilen bir süre daha devam etmiştir. Mudanya ile Mondros, Lozan ile de Sevr tarihin çöp sepetine atılmıştır.

Kaynakça

- ALTAY Şakir, **Hukuk ve Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ankara 1983.
- BELEN Fahri, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- BIYIKLIOĞLU Tevfik, **Türk İstiklal Harbi I., Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1962.
- "Bulgaria Armistice Convention, September, 1918", **The American Journal of International Law**, Vol. 13, No. 4, Supplement: Official Documents (Oct 1919).
- "Conditions of an Armistice with Germany", **American Society of International Law**, Vol. 13, No. 2, Supplement: Official Documents (Apr., 1919).
- ERİM Nihat, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları**, Cilt I., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1959.
- "Mudros Agreement: Armistice With Turkey (October 30, 1918)", **German History in Documents and Images**, Vol. 6, Weimar Germany, 1918/1919-1933.
- MERAY Seha L – OLCAY, Osman, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1977.
- POTYEMKIN Vladimir ve diğerleri, **Uluslararası İlişkiler Tarihi**, (Çev. Atilla Tokatlı), III. Cilt, May Yayınları, İstanbul 1979.
- "Protocol of the Conditions of an Armistice Between the Allied and Associated Powers and Austria-Hungary", **The American Journal of International Law**, Vol. 13, No. 2, Supplement: Official Documents (Apr., 1919).

Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Genelkurmay Bşk. Harb Tarihi Dairesi Resmi Yay., Ankara 1962.

Türkçe Sözlük II, K-Z, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, İstanbul 1992.

Türkçe Sözlük I, A-J, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, İstanbul 1992.

TÜRKGELDİ Ali Fuad, **Görüp İşittiklerim**, II. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1951.

YILMAZ Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara 1982.

İnternet Kaynakları

http://www.aycocklaw.com/files/29_WIKI_Armistice_With_Germany.pdf, Erişim Tarihi, 25.12.2014.

http://en.wikipedia.org/wiki/Villa_Giusti, Erişim tarihi, 25.12.2014.

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/armistice>, Erişim Tarihi, 20.12.2014

The essential message of these plays was that the Hungarians are [not] bent in all over Europe. They are better than the British, French and far much better than direct enemies: the Serbs and the Russians.

In my presentation I give a detailed picture of the nature of Hungarian nationalism, which is very far from the realities. I call it as national delirium.

Keywords: War, Propaganda, Theatre, Hungarian, Nationalism, Francis Asseff, Russian, Serb

Introduction

In the whole of Europe, the summer of 1914 was about whether there would be a war or not. When it turned out that the weapons would go off, the society and political elite of every participating country were pervaded by enthusiasm for the war. All over Europe, even those social democrats that had previously been expressly against an armed conflict joined those who faithfully supported the war.

On July 28, 1914, 31 days after the assassination of heir presumptive Franz Ferdinand, the Austrian-Hungarian Monarchy declared war on Serbia, and following this a stream of mutual declarations of war started between states and their partners belonging to various European alliances.

The August of 1914 was already about the war. Nobody suspected that this conflict would dominate Europe entirely and partially also the continents outside of Europe for five years. What is more, nobody could